

STÁTNI DIVADLO V OSTRAVĚ

RUDOLF KUBÍN
LAUREÁT STÁTNI CENY

Děvčátko z kolonie

Premiéra v Divadle Jiřího Myrona 10. září 1955

Rudolf Kubín, laureát státní ceny

Děvčátko z kolonie

Haviřská opereta o 3 dějstvích

Libreto napsali: Václav Ruml a Václav Poláček, nositel vyznamenání
„Za vynikající práci“

Přepracoval: Karel Melichar - Skoumal

Osoby a obsazení:

Albín Šimon, ostravský havíř	Rudolf Lampa
Štefka Šimonová, jeho žena	Zdeňka Poláčková
Štefka, jejich dcera	Jiřina Hrušková
Bohuš Káňa, mladý havíř	Vlasta Tolarová
Gurecká, vdova po důlním dozorcí	Karel Šíp
Božka, její dcera	Ota Viktorin
Jiří Olšar, havíř z Kladenska	Lída Theimerová
Inž. Hrubeš	Liběna Astrová
Šukal, havíř	Drahomíra Jedličková
Šukalka, jeho žena	Liběna Opletalová
Mánička, jejich dcera	Miroslav Barák
Hanys, syn kantinského	Oldřich Pika
Slíková, vdova po havíři	Miroslav Knoz
Mačefonková, žena z kolonie	Josef Pecháček
Polícejní agent	Kazimír Karbowiak
Standa Mráz	Růžena Jančová
Karel	Zdeňka Kašpárková
Fraňta — Bohušovi kamarádi	Pavel Nebeda
Antek	Zdeněk Růžička
Pavlica — staří havíři	Jarmila Havránková
Gříbek	Růžena Franková *
Stařík	Rajmund Mader
Kapelník hornické kapely	Karel Lupínek
Anton, pikolík	Karel Klepáč
	Jaroslav Kašpařík
	Čestmír Lukáš
	Alois Kachel *

	Rudolf Kubica
	Josef Šerák
	Jaroslav Samlík *

Spoluúčinkuje celý sbor operety a balet SDO; * externisté

Děj se odehrává v roce 1910 v jedné z ostravských kolonií

Hlavní přestávka po I. dějství

Autoři operety V. Ruml, R. Kubín a V. Poláček

Dirigent: Antonín Kašper
Sbormistr: František Čihánek
Choreograf: Emerich Gabzdyl
Hlasový poradce: František Forman
Inspicent: Karel Balát
Napovídá: Alena Švachulová

Režisér: Josef Kobr
Návrhy scén: prof. Jan Obšil
Návrhy kostýmů: Marie Stejskalová,
nositelka vyznamenání „Za vynikající
práci“ a Josef Stejskal

Dekorace, kostymy, vlásenky, světla a stavby na jevišti — kolektivy SDO
(Text písně „Kamarádi, dolů sfárejme“ — Adolf Minský)

ZABĚRY Z PREMIÉRY 22. BŘEZNA 1942.

Božka — L. Slaná

Simonová, Šukalka a Slívová — L. Theimerová, J. Kovaříková a M. Stará

Hanys — J. Pacl

Bohuš — Štefka
J. Kobr — T. Brabcová

Hanys — Mánička
J. Pacl — A. Kratochvílová

Inž. Hrubeš — K. Třebický

PRVNÍ HORNICKÁ OPERETA

K novému provedení Kubínovy operety „Děvčátko z kolonie“ otiskujeme dopis, který poslal souboru operety SDO autor nového znění libreta, Karel Melichar — Skoumal:

Milí soudruzi a přátelé!

Je nesporné, že za deset let našeho nového divadla tak žádaný a proto důležitý umělecký útvar lidové zábavy, jímž je opereta, stále ještě rozpačitě přešlápne na místě. Šťastně překonala neuvážené a bouřlivácké útoky na svou existenci vůbec, ale to je zatím téměř všechno. Lidové masy návštěvníků divadla učinily pro operetu všechno, co bylo v jejich moci. Vynutily si její trvání. Spisovatelé a komponisté však stáli stranou a pomocné ruky jí nepodali. Vždyť se mohli poučit u našich sovětských přátel, jaké oblibě se tam opereta těší a jaké vážnosti, i vysokých vyznamenání se dostává tvůrcům nových operetních děl: A stojí-li skladatel dnes v jedné řadě s Dunajevským, Kovnerem nebo Miljutinem, je to dobré sousedství! Není to ovšem vina komponistů, že nemáme dosud dosti nových a dobrých operet. Mnohem větší podíl viny mají spisovatelé. Nedodají-li skladatelům dobrá libreta, pak je snaha komponistů neuskutečnitelná.

Dnes už vývoj tohoto uměleckého útvaru vykristalisoval ve dvě formy: Ve formy, které zcela odpovídají požadavkům naší doby, v níž také opereta, a to velmi značnou měrou pro svou masovou oblibu, se stává důležitou morální a výchovnou institucí. Jednak je to hudební komedie: slovní a hudební satira na všechny nemoci společnosti, gogolovské zrcadlo, ukazující křivou hubu všeho starého a nepřátelského, roentgen, který prosvítí všechny škodlivé přežitky v myslích lidí. A pak je to vlastní hudební opereta velkého slohu - ta, kterou tak šťastně začal Offenbach, ta, která dospěla málem až ke komické opeře za Strausse, ale také ta, ve které měšťáctví udusilo zdravou satiru a kritiku, takže skončila u Strausse sice vskutku lidovou hudbou, ale po Straussovi opravdu protilidovým libretem. A tento vývoj pak pokračoval. Postihoval ve své podstatě jen libreta, protože o hudbě Lehárů a Kalmánů platí totéž co o Straussovi. O úpadku operety v posledním období buržoasie u nás je pak zbytečné hovořit. Dospěla až k vrcholu nevkusů, banálnosti, sladčivosti i hlupství. —

Obě formy operety mají dnes své oprávnění a velké možnosti. Hudební komedie se svým určením, jak uvádíme shora, a stejně i opereta velkého slohu. Ta má ukazovat vše krásné v dnešním našem společenském dění, má ukazovat směle a radostně perspektivy našeho nového života, má ukazovat nové a krásné lidi, šťastné pracující město i venkova.

Dosud však takových děl nemáme. Pokusy o satiru jsou stále v plenkách a mají spíš formu malých estrádních útvarů, násilně slepovaných v celky a také s jepičí životností. Operetu velkého slohu nemáme vůbec. První vlaštovky nové tvorby se sice objevily, ale totéž se mezi uvedenými dvěma typy nebo utíkají od současnosti buď do historie nebo do teď tak módní Latinské Ameriky.

Nová díla, ať Kalašova DŮVOLENÁ S ANDĚLEM, či MLYNÁŘKA Z GRANADY, Kříčkův ZÁHOŘANSKÝ HON, či navínka POLKA VÍTEŽI, Trinnerovův ZVONÝ ZE SAN DIEGA, dále pak adaptace klasiků, Smatkův PÁN Z PRASÁTKOVA, Fischerův LIŠÁK PEDRO nebo Petrova hudební komedie STO DUKÁTŮ ZA JUANA, jsou toho dokladem, i když jsou to jinak díla vesměs dobře napsaná a pro obecenstvo přitažlivá. Všechna jmenovaná díla totiž kolísají mezi našimi dvěma typy operety.

Při tom však obecenstvo stále volá po operetě. A naši ostravští pracující pak stále volají po operetě ze svého prostředí, po operetě havířské. Bohužel, takové ještě nemáme a je to právě ostravský skladatel, laureát státní ceny Rudolf

Kubín, který již dlouho hledá libretistu pro tuto tematiku. Rudolf Kubín je totiž také jediný z našich skladatelů, který se zcela szil se svým krajem a jeho tvorba vniká do všech oblastí. Od velké monumentální symfonie, opěvující náš kraj, až ke všem formám hudby, vskutku psané pro lid a lidem milované. Kubín je také prvním skladatelem, který se stejnou poctivostí, s jakou píše svá velká díla, skládá operety. Tak také byl prvním komponistou, který složil operetu z hornického prostředí: „DĚVČÁTKO Z KOLONIE“, a také prvním, který ve svých „PASEKÁŘÍCH“ ukazuje na jednu z cest, kterou se naše nová velká opereta může dát.

Státní divadlo v Ostravě vyhovělo tedy přání našich pracujících a znovu sáhlo po Kubínově hornické operetě. V původním znění ovšem nemohla být uvedena. Libreto, na němž spolupracovala řada autorů, mělo totiž všechny znaky operetního klíše a machy z období první republiky. Falešně skreslovalo skutečnost; na jedné straně bylo přecpáno plochou sentimentalitou a na druhé straně, jak spolupracovníky na libretu, tak interprety bylo prošpikováno až ohrobnostmi „humoru“ staré operetní produkce. K tomu pak interpretaci přistupovalo snižování duševní úrovně pracujícího člověka, zejména v postavě starého havíře Simona a jeho ženy, a v postavě Hanyse, jak se na to starí návštěvníci divadla jistě pamatují.

Přesto však má libreto operety řadu předností, pro které stálo za to pokusit se o jeho nové zpracování. Je to především velmi dobrá dramatická stavba děje a hutné a nosné jádro zápletky.

Děj sám se ovšem už nemůže odehrávat v období, do kterého jej položili autoři původního znění, t. j. do doby první republiky. Falešná romantika, podkuřování představitelům vykořisťovatelského řádu v postavách laskavého a pseudodemokratického pana centrálního, rozšafných závodních, limonádového mladého inženýra, který se přestrojil za „obyčejného havíře“, to byly typické prostředky, kterými i tato opereta za první republiky odváděla pozornost pracujících od sociální skutečnosti, od třídního boje na Ostravsku.

Posunout pak děj, v podstatě, jak jsme řekli dobrý a nosný, do dnešních dnů, je zásadní nemožností, neboť zobrazení dnešního radostného a zcela nového převratného života ostravských havířů, to čeká dosud libretistu, který by vytvořil dílo zcela nové, dílo, které reálně ukáže radostný a nový život našich havířů.

Reálně jádro děje tedy, zbavené falešné romantické slupky, umožnilo vyřešit tento obtížný úkol tak, že děj byl vrácen ještě více zpět, do období před první světovou válkou, na přelom století. To bylo období, kdy po pádu Pařížské komuny, nastalo zdánlivě klidné a rovnoměrné rozvíjení kapitalismu. Období, kdy se dělnická třída u nás teprve organizovala a formovala k revolučnímu boji, kdy sbírala síly, kdy rozpory kapitalistického řádu se hromadily a narůstaly, aby pak v období první světové války, když už rozpory imperialismu vybuchly v katastrofu, naše dělnická třída nastoupila revoluční cestu boje za socialistický stát, za který pod vlivem Velké říjnové socialistické revoluce, u nás v Ostravě i jinde, 14. října 1917, masy pracujících demonstrovaly.

A také postoj hlavních postav operety, zejména starého havíře Simona, je kreslen v novém znění z tohoto třídního stanoviska. Nikoliv ještě otevřený odpor proti pánům, ale historicky odůvodněný postoj, v němž se hromadí prvky třídního boje. A tak také musí být tato postava nově realizována, neboť v novém libretu je zbavena veškeré laciné drastičnosti, vulgárnosti a hrubosti, která dříve vyvolávala, nebo se snažila vyvolat smích.

Z děje bylo vymýceno všechno poklonkování pánům, a řešení celé zápletky bylo dáno do rukou havířů, obyvatel kolonie, toho tehdy pro sebe zcela uza-

vřeneho světa. Nově upravený děj ovšem nelíčí celý život v havířské kolonii, ale jen jeho krátký výsek z hornické slavnosti na Prokopa a na Barboru, kdy se havíři po těžké dřině jednou za rok opravdu srdečně radovali a zapomněli tak aspoň na chvíli na denní lopotu, jejíž výsledky plynuly do bezedných bank zahraničních i našich uhlobaronů.

Proto logicky pak vyplynula z tohoto pohledu na základní situaci příběhu i řada změn v charakteru postav. Tak nemohl být Jiří nikým jiným, než opravdu hornickým chlapcem, který na Ostravsko přišel za prací z Kladna, potěšený Hanys, v nějž se blbeček Hanys původního znění změnil, musil se stát synkem kantinského, kterých tehdy kolem šachet a hutí bylo naseto; a tak také všechny ostatní postavy havířů a jejich žen, dostaly reálnou lidskou tvář.

Důležitou otázkou bylo rozřešit postavu závodního inženýra Hrubeše. Víme, že nikoliv všechna technická inteligence stála v třídně nepřátelském postoji k dělníkům. To byla ovšem inteligence, která nezaujímalá vedoucí postavení v závodě. Byli inženýři, kteří měli postoj, i když ne kladný k dělnické třídě, tedy aspoň liberalistický a nebyli zrovna těmi nejuživějšími popoháněči. Mnoho jich sice nebylo, ale byli i takoví. A tento typ byl zvolen pro postavu Hrubešovu. Zcela mu také odpovídá konečné řešení zápletky, že to jsou havíři, kteří nakonec vzali rozuzlení děje do svých rukou a přesvědčili Hrubeše o nesmyslnosti jeho ucházení se o Božku.

I postavu Gurecké bylo třeba změnit z hysterické nafoukanosti a povýšenosti na zjev, který by v životě kolonie byl reálně možný. Protože, kdyby se Gurecká chovala tak, jak bylo líčeno v původním znění, zdravý třídní cit obyvatel kolonie by jí pobyt v ní dávno znemožnil a vyřadil ji ze svého kolektivu. A život v kolonii byl opravdu kolektivní, se všemi svými radostmi, starostmi, hádkami a škorpením, jak je tehdy nesl sebou život. Proto byla Gurecká značně zmírněna a proto musí být zmírněn i její jevištní projev, neboť je to žena, která je popletena tím, že její nebožtík muž se dostal mezi t. zv. dělnickou aristokracii. Strohé a reálné rozluštění zápletky pak jí rázem ukáže místo, kam patří a kde jí také mají v podstatě rádi.

Rovněž texty písní byly upraveny nejen po stránce deklamační, ale i obsahové, takže se domníváme, že realistickým přístupem k chápání a provedení této nově zpracované Rumlovy, Poláčkovy a Kubínovy operety, dá SDO našim pracujícím zábavu hodnotnou, při tom srdečnou a pravdivě prožitou i pravdivě viděnou ve všech postavách.

A k tomu Vám, milí soudruzi herci, přeji srdečně herecké ZLOMTE VAŽ!

Váš Karel Melichar-Skoumal.

R. Kubín: Děvčátko z kolonie. Program vydalo Státní divadlo v Ostravě. Redakce: Jos. Štěpánek, obálka prof. J. Obšil, fotografie archiv SDO. Vytiskly Ostravské tiskárny, n. p., prov. 02, Ostrava. Cena 0.90 Kčs.